

رابطه بین سواد اطلاعاتی و قابلیت‌های کار آفرینی دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاه اصفهان

اعظم میرزاصفی^۱

دکتر سعید رجایی پور^۲

عبدالرسول جمشیدیان^۳

چکیده

هدف از این تحقیق، تعیین رابطه بین سواد اطلاعاتی و قابلیت‌های کار آفرینی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه اصفهان است. روش تحقیق، توصیفی - همبستگی و جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان سال دوم و بالاتر دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه اصفهان در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷، شامل ۳۱۹۲ نفر است. نمونه آماری ۱۶۰ نفر از دانشجویان را شامل می‌باشد که با استفاده از روش نمونه گیری طبقه ای متناسب با حجم، انتخاب گردید. ابزار جمع آوری داده‌ها شامل دو پرسشنامه محقق ساخته سواد اطلاعاتی با ۳۵ گویه و قابلیت‌های کار آفرینی با ۳۹ گویه در مقیاس درجه بندی لیکرت بود که ضریب آلفای کرونباخ آنها به ترتیب ۰/۸۵ و ۰/۹۵ محاسبه گردید. برای روایی پرسشنامه‌ها، از نظرهای متخصصان مدیریت و آموزش عالی و تحلیل عاملی بهره گرفته شد. نتایج نشان داد بین میزان سواد اطلاعاتی و قابلیت‌های کار آفرینی دانشجویان، رابطه‌ای معنادار وجود دارد ($r=0/686$). نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد قابلیت‌های کار آفرینی بیشترین رابطه را با توانایی ارزیابی نقادانه اطلاعات ($r=0/0578$) و کمترین رابطه را با توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات ($r=0/0495$) داشته است.

کلیدواژه‌ها: سواد اطلاعاتی، کار آفرینی، دسترسی به اطلاعات، کاربرد اطلاعات، دانشجویان تحصیلات تکمیلی.

۱. کارشناس ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه اصفهان azammirzasafi@yahoo.com

۲. عضو هیئت علمی دانشگاه اصفهان.

۳. عضو هیئت علمی دانشگاه اصفهان.

مقدمه

در دههٔ اخیر، مشغلهٔ ذهنی بسیاری از سیاستگذاران و دولتمردان، مسئلهٔ اشتغال جوانان بویژه اشتغال تحصیلکردگان است. منظور از تحصیلکردگان، دانش‌آموختگانی هستند که مطابق با نظام و برنامهٔ درسی تدوین شده، یک دورهٔ تحصیلی را در یک مرکز علمی با موفقیت به پایان رسانیده‌اند (بد کوک^۱، ۲۰۰۰). تا مدت‌ها دولت ایران برای حل مشکل بیکاری تحصیلکردگان، اشتغال‌زایی مستقیم را در دستور کار خود قرار داده بود و از طریق تقویت بخش خصوصی، موظف نمودن این بخش به جذب دانش‌آموختگان و ارائهٔ کمک‌های مالی و انعطاف‌پذیری مالیاتی و تشویق‌های معنوی مثل اعطای لوح تقدیر به آن دسته از اشخاص، شرکتها و یا سازمانهایی که در جذب تحصیلکردگان متقاضی کار فعالیت چشمگیری داشته‌اند و یا ارائهٔ مشاغل نیمه وقت، سعی در کاهش آمار تحصیلکردگان بیکار داشت. اما امروزه دولت و مؤسسه‌های آموزش عالی، رویکرد خود را نسبت به مسئلهٔ اشتغال تحصیلکردگان تغییر داده و دریافته‌اند که حل این معضل با ایجاد مستقیم شغل توسط دولت امکان‌پذیر نیست، بلکه مستلزم تغییر در رویکردهای آموزشی مؤسسه‌های آموزش عالی است. آموزش باید به گونه‌ای باشد که دانش‌آموختگان پس از فراغت از تحصیل، نه به دنبال کاریابی، بلکه قادر به کارآفرینی باشند.

با توجه به بحث توسعهٔ دانایی محور که هم اکنون در همهٔ کشورها مطرح است، رسالت دانشگاه‌ها تربیت دانش‌آموختگانی است که بتوانند با دانش خود، گامی در جهت توسعهٔ کشور بردارند. کارآفرینی، مهمترین عامل توسعهٔ اقتصادی و موتور محرکهٔ آن است (شومپتر^۲، ۱۹۳۴). در دانشگاه‌های امروز، ضرورت توجه به

---

۱. Badcock.

۲. Schumpeter.

پدیده کارآفرینی و افزایش قابلیت‌های کارآفرینانه در دانشجویان، بر کسی پوشیده نیست.

اکنون این سؤال مطرح است که ساز و کارهای کارآفرین ساختن افراد و پرورش قابلیت‌های کارآفرینانه آنان چیست و چه عواملی افزایش این قابلیت‌ها را تسهیل می‌سازد؟ در پاسخ به این سؤالها باید گفت، هیچ دانش جدید و هیچ طرح و ایده مبتکرانه‌ای ایجاد نمی‌شود، مگر بر پایه طرحها و دانسته‌های قبلی مربوط به آن دانش. پس گام اول در ایجاد ایده خلاق و به دنبال آن کارآفرینی، احاطه نظری به علوم و نظریه‌های مرتبط با حیطه کار و نقاط ضعف و قوت این نظریه‌ها و طرحهاست.

در عصر حاضر که به «عصر اطلاعات» معروف است و در جامعه‌ای که جامعه اطلاعاتی نام نهاده شده است، مهارت دستیابی مؤثر به اطلاعات مورد نیاز، با صرف حداقل زمان و هزینه، یک مهارت ارزشمند و اساسی برای همه افرادی است که به دنبال کارآفرینی هستند؛ مهارتی که امروزه آن را سواد اطلاعاتی می‌نامند. سواد اطلاعاتی مجموعه‌ای از توانمندیهاست که افراد را قادر می‌سازد دریابند چه موقع به اطلاعات نیاز دارند و نیز توانایی مکان‌یابی، ارزیابی و به کارگیری مؤثر اطلاعات مورد نیاز را فراهم می‌سازد (انجمن کتابخانه‌های دانشکده‌ای و تحقیقاتی، ۲۰۰۳).

در بخش آموزش عالی، هیئتهای حرفه‌ای کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایالات متحده آمریکا (انجمن کتابخانه‌های دانشکده‌ای و تحقیقاتی) استانداردهایی را برای سنجش میزان سواد اطلاعاتی تعیین کرده‌اند که شامل ۵ مؤلفه اصلی است:

۱. توانایی تعیین ماهیت و وسعت اطلاعات مورد نیاز ۲. توانایی دسترسی مؤثر و کارآمد به اطلاعات مورد نیاز ۳. توانایی ارزشیابی نقادانه اطلاعات و منابع آنها ۴. به

کار بردن و استفاده از اطلاعات برای رسیدن به یک منظور خاص ۵. توانایی درک موارد حقوقی و اقتصادی مربوط به استفاده از اطلاعات (انجمن کتابخانه‌های دانشکده‌ای و تحقیقاتی، ۲۰۰۳، ص ۱۰). داشتن چنین مهارتهایی، اولین و مهم‌ترین گام در جهت خلق ایده‌ها و در نهایت کارآفرینی است.

بنا به تعریف «هیسریچ و پترز»^۱ (۲۰۰۲) کارآفرینی عبارت است از: «فرایند نوآوری و بهره‌گیری از فرصت‌ها با تلاش و پشتکار بسیار و همراه با پذیرش مخاطره‌های مالی، روانی و اجتماعی، که البته با انگیزه کسب سود مالی، توفیق‌طلبی، رضایت شخصی و استقلال، صورت می‌پذیرد.» (ص ۵۳)

در پژوهشهایی که راجع به کارآفرینان صورت گرفته، مشخص شده است که کارآفرینان دارای ویژگیهای شخصیتی خاصی مانند نیاز به توفیق، مرکز کنترل درونی، مخاطره‌پذیری، استقلال‌طلبی و خلاقیت هستند (مقیم، ۱۳۸۳). در پژوهش حاضر، این ویژگیها به عنوان قابلیت‌های کارآفرینی در نظر گرفته شده است. همچنین، برای تبیین مفهوم سواد اطلاعاتی، از استانداردهای تعیین شده توسط انجمن کتابخانه‌های دانشکده‌ای و تحقیقاتی آمریکا استفاده گردیده است.

در این مقاله، نخست پیشینه تحقیق در دو بخش جداگانه ارائه شده و سپس ارتباط بین سواد اطلاعاتی و قابلیت‌های کارآفرینی بررسی و سؤالیهای پژوهش و یافته‌ها مطرح و در پایان نیز نتیجه‌گیری و پیشنهادهای کاربردی ارائه گردیده است.

مفهوم سواد اطلاعاتی

سواد، مفهوم گسترده‌ای است که وجوه و ابعاد بسیار زیادی دارد و در هر زمان، بنا به شرایط و مقتضیات فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی، تعریفهای متفاوتی

۱. Hisrich & Peters.

یافته است. پیچیدگی روز افزون حاکم بر محیط‌های مجازی، افراد را با گستره وسیعی از اطلاعات و گزینه‌های متنوع در مطالعات علمی روبه رو کرده است. اطلاعات از طرق مختلف قابل دستیابی است و بدون عبور از صافی‌های خاص، به افراد منتقل می‌شود و ناگزیر به دنبال خود سؤال‌هایی را در باب موثق بودن، کیفیت و صحت داده‌ها به همراه می‌آورد.

بر این اساس، افراد باید قادر باشند اطلاعات چاپی و الکترونیکی را ارزیابی، تجزیه و تحلیل و تولید کنند. در حقیقت، فراوانی اطلاعات به تنهایی موجب افزایش سطح آگاهی شهروندان نمی‌شود، بلکه کسب اطلاعات مستلزم به دست آوردن توانمندی‌ها و قابلیت‌های ضروری برای بهره‌برداری از این اطلاعات است (نوروزی چاکلی، ۱۳۸۳، ص ۳۵).

اگرچه سواد اطلاعاتی با مهارت‌های فناوری اطلاعات مرتبط است، تبعات بیشتری را برای افراد نظام آموزشی و جامعه به دنبال دارد. برای روشن‌تر شدن مفهوم سواد اطلاعاتی، باید تفاوت میان سواد اطلاعاتی با مفاهیمی مانند دانش رایانه‌ای و مهارت‌های فنی دیگر در بهره‌برداری از اطلاعات، مورد بحث قرار گیرد. سواد رایانه‌ای، منوط به فراگیری روش‌های عمومی و متداول در بهره‌گیری از نرم‌افزارها و سخت‌افزارهای ویژه است، اما مفهوم فناوری اطلاعات بر شناخت مفاهیم زیربنایی فناوری در رفع مشکلات همراه با تفکری موشکافانه در بهره‌برداری از آن تأکید دارد. سواد اطلاعاتی، بر مواردی همچون محتوا، ارتباطات، تجزیه و تحلیل، کاوش اطلاعات و سرانجام ارزیابی آن تأکید می‌ورزد.

در واقع، سواد اطلاعاتی مجموعه‌ای از توانمندی‌هاست که افراد را قادر می‌سازد دریابند چه موقع به اطلاعات نیاز دارند و نیز توانایی مکان‌یابی، ارزیابی و به کارگیری مؤثر اطلاعات مورد نیاز را فراهم می‌سازد (انجمن کتابخانه‌های

دانشکده‌ای و تحقیقاتی، ۲۰۰۳، ص ۸). سواد اطلاعاتی با استفاده از تواناییها و قابلیت‌های فردی، اساس یادگیری مداوم را پایه‌گذاری می‌کند؛ از فناوری بهره می‌جوید، ولی در نهایت مستقل از آن عمل می‌کند.

استانداردهای سواد اطلاعاتی

قابلیت‌های سواد اطلاعاتی مشتمل بر پنج استاندارد و ۲۲ شاخص عملکردی است. این استانداردها بر نیازهای دانشجویان آموزش عالی در همه سطوح متمرکز شده است (انجمن کتابخانه‌های دانشکده‌ای و تحقیقاتی، ۲۰۰۳، ص ۱۴). استانداردهای سواد اطلاعاتی، عبارتند از:

استاندارد ۱. دانشجوی باسواد اطلاعاتی، ماهیت و گستره اطلاعات مورد نیاز را تشخیص می‌دهد.

استاندارد ۲. دانشجوی باسواد اطلاعاتی، به شکل مؤثر و کارآمد به اطلاعات مورد نیاز دست پیدا می‌کند.

استاندارد ۳. دانشجوی باسواد اطلاعاتی، اطلاعات و مآخذ آن را به صورت منتقدانه ارزیابی و اطلاعات انتخاب شده را بر مبنای دانش و نظام ارزشی خود تلفیق می‌کند.

استاندارد ۴. دانشجوی باسواد اطلاعاتی به صورت انفرادی یا به عنوان عضوی از یک گروه، اطلاعات را برای انجام یک مقصود خاص، به صورت مؤثر مورد استفاده قرار می‌دهد.

استاندارد ۵. دانشجوی باسواد اطلاعاتی، بسیاری از موضوعات اقتصادی، حقوقی و اجتماعی مربوط به استفاده از اطلاعات را درک و با رعایت اصول اخلاقی و قانونی، به اطلاعات دسترسی می‌یابد و از آنها استفاده می‌کند.

دیدگاه‌های مختلف در خصوص کارآفرینی

مفهوم کارآفرینی، نخستین بار مورد توجه اقتصاد دانان قرار گرفت و از قرن شانزدهم تا کنون تقریباً تمامی مکتب‌های اقتصادی، آن را مورد توجه قرار داده‌اند. کارآفرینی در طول دوره‌های مختلف مفاهیم متعددی یافته است و در هر دوره نظریه پردازان بر یکی از جنبه‌های آن تأکید کرده‌اند. این امر ناشی از گستردگی و پیچیدگی فرایند کارآفرینی و طیف وسیعی از ویژگی‌هایی است که توسط نظریه پردازان برای افراد کارآفرین در نظر گرفته می‌شود. جدول ۲، دیدگاه‌های مختلف راجع به کارآفرینی را در دوره‌های مختلف، نشان می‌دهد.

جدول ۲. دیدگاه‌های مختلف راجع به کارآفرینی در دوره‌های مختلف

دوره	سال	برهه تاریخی	کارآفرین	سرمایه‌گذار	پذیرش ریسک توسط کارآفرین
دوره اول	قرنهای ۱۵ و ۱۶	دوره قدرتمندی حکومت‌های فئودالی در اروپا	مسئول اجرای طرح‌های بزرگ	حکومت‌های محلی	وجود ندارد
دوره دوم	قرنهای ۱۷	شروع انقلاب صنعتی	مخاطره‌پذیر	کارآفرین	وجود دارد
دوره سوم	قرن ۱۸ و ۱۹	اوج انقلاب صنعتی	متمایز از تأمین‌کننده سرمایه	سرمایه‌گذار و مدیر کسب و کار	وجود ندارد
دوره چهارم	دهه میانی قرن ۲۰	افزایش رقابت در بازار محصولات	نوآور و توسعه‌دهنده فناوریها	کارآفرین	وجود دارد
دوره پنجم	از ۱۹۸۰ تا کنون	موج جدید ایجاد کسب و کارهای کوچک	تسریع‌کننده ایجاد و افزایش سرمایه	سرمایه‌گذار یا کارآفرین	وجود دارد

احمدپور داریانی، کارآفرینی: تعاریف، نظریات و الگوها، ۱۳۸۳، ص ۸۳

اکنون به برخی از تحقیقات انجام شده در خصوص کارآفرینی و نتایج حاصل از آنها، پرداخته می‌شود.

«قنادیان» (۱۳۸۷) تحقیقی با عنوان «بررسی میزان موفقیت دانشگاه‌های دولتی شهر اصفهان در تحقق رسالت کارآفرینی» روی ۲۳۰ نفر از دانشجویان دانشگاه‌های دولتی اصفهان انجام داد. ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش، پرسشنامه‌ای محقق

ساخته بود که قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه‌ها را بررسی می‌کرد. روش تجزیه و تحلیل و نتیجه‌گیری نهایی چنین بود که نمره‌های کسب شده در زمینه قابلیت‌های کارآفرینی توسط دانشجویان سال اولی با نمره‌های دانشجویان سال آخری مقایسه شود و چنانچه نمره‌های سال آخری‌ها تفاوت معناداری با نمرات سال اولی‌ها داشت، عملکرد دانشگاه در خصوص تحقق رسالت کارآفرینی، موفق محسوب می‌شد. نتایج نشان داد بین نمره‌های کسب شده توسط دانشجویان سال اولی و سال آخری در خصوص مؤلفه‌های کارآفرینی (ریسک‌پذیری، استقلال‌طلبی، خلاقیت، انگیزه پیشرفت و کنترل درونی) تفاوت معناداری وجود ندارد. در نتیجه، دانشگاه‌های دولتی اصفهان در تحقق رسالت کارآفرینی موفق نبوده‌اند. در ضمن، نتایج این تحقیق نشان داد بین قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان بر اساس جنسیت و میانگین نمره‌ها و رشته آنان، تفاوت وجود ندارد.

«بدری» (۱۳۸۶) در پژوهشی، قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه اصفهان را بررسی نمود. این پژوهش با استفاده از روش توصیفی پیمایشی صورت گرفت و ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته قابلیت‌های کارآفرینی بود. این پژوهش نشان داد قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان در استقلال‌طلبی، انگیزه پیشرفت و خلاقیت، از حد میانگین بالاتر بوده، اما نمره‌های مخاطره‌پذیری، پایین‌تر از حد میانگین بوده است. همچنین، نتایج این تحقیق نشان داده بود بین قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان از لحاظ جنسیت و میانگین نمره‌ها، تفاوت معناداری وجود ندارد.

«گورول و آستن»^۱ (۲۰۰۶) در بررسی قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه ترکیه که به منظور تدوین برنامه‌های آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌ها

۱. Gurol & Astan.

صورت گرفت، از متغیرهایی مانند نوآوری، توفیق‌طلبی، مرکز کنترل، مخاطره‌پذیری، تحمل ابهام و اعتماد به نفس به عنوان قابلیت‌های کارآفرینی استفاده کردند. در این بررسی، پرسشنامه‌هایی در میان ۴۰۰ نفر از دانشجویان توزیع شد که حاوی سؤالهایی درباره متغیرهای ذکر شده بود. نتایج نشان داد نمره‌های کسب شده توسط دانشجویان در مؤلفه‌های نوآوری، توفیق‌طلبی، مرکز کنترل درونی و مخاطره‌پذیری، بیش از حد میانگین بوده است.

ارتباط سواد اطلاعاتی و کارآفرینی

کارآفرینی به مفهوم بهره‌گیری از فرصتها، با تلاش و پشتکار بسیار و همراه با پذیرش مخاطره‌های مالی، روانی و اجتماعی است (هیسریچ و پیترز، ۲۰۰۲، ص ۵۳). نکته حایز اهمیت آن است که بهره‌گیری از فرصتها در درجه اول مستلزم شناخت فرصتها و همچنین ویژگیها و مهارت‌های مورد نیاز برای استفاده از این فرصتهاست و این شناخت و آگاهی، مستلزم کسب اطلاعات است. سواد اطلاعاتی به عنوان ابزار دستیابی به دانش و اطلاعات، در شناخت فرصتها و بهره‌گیری از آنها، به کارآفرینان کمک شایانی می‌کند و این نقطه اشتراک سواد اطلاعاتی و کارآفرینی است.

به طور کلی، ارتباط میان دو مؤلفه سواد اطلاعاتی و کارآفرینی را از دو بُعد می‌توان بررسی کرد: ۱. نقش و تأثیر سواد اطلاعاتی در رشد و پرورش ویژگیهای شخصیتی که از ملزومات کارآفرینی به شمار می‌آیند، مانند خلاقیت، مخاطره‌پذیری، توفیق‌طلبی و استقلال‌طلبی. ۲. نقش سواد اطلاعاتی در فرایند انجام یک فعالیت اقتصادی مبتنی بر فناوریهای نوین در جامعه اطلاعاتی کنونی و کمک به تحقق مفهوم کارآفرینی مبتنی بر دانش.

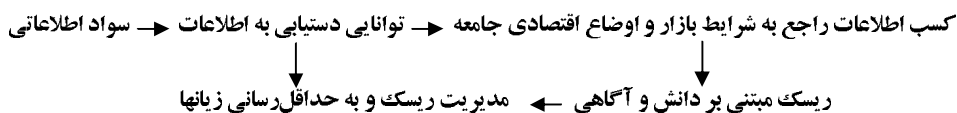
نقش سواد اطلاعاتی در تقویت مخاطره‌پذیری کارآفرینان

تمایل به پذیرش مخاطره، یکی از ویژگی‌های برجسته کارآفرینان است. اصولاً شروع و ادامه یک پروژه کسب و کار، با مخاطره همراه است. اگر فرد کارآفرین قادر به پذیرش این مخاطره نباشد، نمی‌تواند به هدفهای خود دست یابد. اما مخاطره ناآگاهانه و بدون شناخت شرایط بازار و وضعیت اقتصادی جامعه، نه تنها نمی‌تواند کارآفرین را در رسیدن به هدفهای خود موفق گرداند، بلکه ممکن است به زیانهای اقتصادی منجر گردد که برای فرد جبران‌ناپذیر باشد. پس هر ریسکی در کار اقتصادی، باید بر دانش و آگاهی مبتنی باشد. آگاهی از شرایط بازار و وضعیت اقتصادی، فرد کارآفرین را قادر به پیش‌بینی شرایط می‌سازد و در نتیجه می‌تواند تصمیمات صحیحی بر مبنای پیش‌بینی‌های آگاهانه خود اتخاذ نماید. راه رسیدن به این آگاهی و بینش، اطلاعات صحیح و جامع است (اسلاتر^۱، ۲۰۰۳).

در دنیای کنونی که جامعه اطلاعاتی جایگزین جامعه صنعتی شده، صنعت و اقتصاد نیز تحت تأثیر اطلاعات قرار گرفته است. بروز پدیده‌هایی مانند تجارت الکترونیکی و بازاریابی اینترنتی، از مصداق‌های این تأثیر و تأثر است. در چنین شرایطی، شخصی می‌تواند در یک کسب و کار اقتصادی موفق باشد که قادر به انطباق با شرایط تغییر یافته کنونی باشد. راه دسترسی به اطلاعات صحیح و جامع برای تصمیم‌گیری در مورد یک پروژه توأم با ریسک، آشنایی با روشهای جستجوی اطلاعات و منبع‌یابی اطلاعات مورد نظر و نیز توانایی تحلیل و بررسی مقایسه‌ای و تطبیقی اطلاعات برای اطمینان از صحت و سقم اطلاعات است. موارد ذکر شده، همان مهارت‌های مربوط به سواد اطلاعاتی است. فرد مجهز به این مهارت‌ها، توانایی دسترسی آسان و سریع به اطلاعات با صرف حداقل زمان و هزینه را دارد.

۱. Slaughter.

در مباحث مدیریتی، مدیریت مخاطره^۱ به عنوان یکی از مهارت‌های ضروری مدیریتی مطرح است. مدیریت ریسک، فرایندی جامع است که به منظور تعیین، شناسایی، کنترل و به حداقل رساندن تأثیرها و عواقب رویدادهای احتمالی، مورد استفاده قرار می‌گیرد. هدف مدیریت ریسک، کاهش ریسک اجرایی برخی فعالیتها و فرایندها به سطح قابل قبول است. فرایند ارزیابی ریسک^۲ اولین فاز از مجموعه فعالیت‌های مدیریت ریسک است و به معنای تعیین و ارزیابی مؤلفه‌هایی است که ممکن است موفقیت یک پروژه یا دستیابی به یک هدف را به مخاطره بیندازند (سترگ دره شوری، ۱۳۸۴). این فرایند، مستلزم در اختیار داشتن اطلاعات و بینش جامع نسبت به شرایط و توانایی پیش‌بینی اوضاع و تصمیم‌گیری بر اساس همین بینش جامع است.

نقش سواد اطلاعاتی در تقویت خلاقیت

خلاقیت یکی از ویژگی‌هایی است که در اکثر کارآفرینان وجود دارد. در حقیقت، خلاقیت و نوآوری اجزای جدایی‌ناپذیر کارآفرینی می‌باشند. خلاقیت به معنای به کارگیری تواناییهای ذهنی برای ایجاد یک فکر یا مفهوم جدید است. از دیدگاه سازمانی، مفهوم خلاقیت را می‌توان ارائه فکر و طرح نوین برای بهبود و ارتقای کمیت یا کیفیت فعالیت‌های سازمان از قبیل افزایش بهره‌وری تولیدات یا خدمات و کاهش هزینه‌ها از روش بهتر و جدید دانست. خلاقیت متجلی شده و به مرحله عمل رسیده و یا اندیشه خلاق تحقق یافته را نوآوری می‌گویند (مردیث و

۱. Risk Management.

۲. Risk Assessment.

همکاران^۱، ترجمه بنی‌ثیان، ۱۳۷۱). حال سؤال این است که ایده‌های خلاقانه و طرح‌های مبتکرانه از کجا نشأت می‌گیرد؟ به بیان ساده‌تر، برای پرورش و رشد این گونه ایده‌ها، چه مهارتهایی برای فرد کارآفرین مورد نیاز است و چه تمهیداتی در این زمینه باید اندیشیده شود؟ در پاسخ به این سؤالها باید گفت هیچ دانش جدید و هیچ طرح و ایده جدیدی ایجاد نمی‌شود مگر بر پایه‌ی طرحها و دانسته‌های قبلی مربوط به آن دانش. پس گام اول در ایجاد ایده‌ی خلاق و به دنبال آن کارآفرینی، احاطه‌ی نظری به علوم و نظریه‌های مرتبط با حیطة کار و نقاط ضعف و قوت این نظریه‌ها و طرحهاست (فریمن^۲، ۲۰۰۲). ابزار دسترسی به این چارچوب نظری، سواد اطلاعاتی است.

پرورش ایده‌های خلاقانه → دسترسی به ایده‌ها و نظریه‌های موجود → توانایی دستیابی به اطلاعات → سواد اطلاعاتی

نقش سواد اطلاعاتی در توفیق‌طلبی و استقلال‌طلبی کارآفرینان

توفیق‌طلبی و استقلال‌طلبی، از دیگر ویژگیهای منحصر به فرد کارآفرینان است. استقلال‌طلبی را می‌توان کنترل داشتن بر سرنوشت خویش و کار را برای خود انجام دادن، تعریف کرد (مک کران و فلانگیان، ۱۹۹۶، ص ۱۲). در تحقیقی که در سال ۱۹۹۱ بر روی صاحبان شرکتهای کوچک انجام شد، اهمیت نیاز به استقلال به عنوان یک عامل انگیزشی آشکار گردید. ۳۳٪ کسانی که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفتند و از کار خود در شرکت دست کشیده بودند، اظهار داشتند دلیل اصلی ترک شغل این بوده که آنان می‌خواستند در کارشان استقلال عمل داشته باشند (لانگ نکر و همکاران^۳، ۱۹۹۷، ص ۳۸). در واقع، نیاز به استقلال، عاملی است که سبب می‌شود تا کارآفرینان به هدفها و رؤیاهای خود دست یابند. احساس

۱. Merdith.

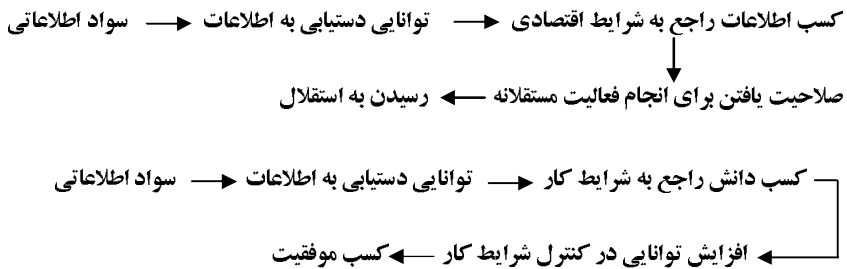
۲. Freeman.

۳. Longenecker et al.

خشم آنها از نظام خشک دیوان سالاری همراه با تعهد خالصانه در ایجاد تغییر، به شخصیت استقلال طلب آنها که می‌خواهند همه چیز را به شیوه خود انجام دهند، اضافه می‌شود (جنینگز و همکاران، ۱۹۹۴). اما این استقلال طلبی هنگامی معنا پیدا می‌کند که فرد کارآفرین تواناییها و قابلیت‌های لازم برای ایجاد یک کسب و کار مستقل را داشته باشد.

شناخت نسبت به ماهیت کار و مسائل و مشکلات موجود و راهکارهای مربوط به رفع این مشکلات، لازمه استقلال طلبی است. سواد اطلاعاتی به صورت تلویحی، نقش مهمی در استقلال طلبی معقولانه فرد کارآفرین دارد. به علاوه، استقلال طلبی هنگامی که با مخاطره پذیری همراه می‌شود، شرایط دشواری را برای کارآفرین ایجاد می‌کند، زیرا اقدام به مخاطره برای فرد کارآفرین، هنگامی که شرکایی وجود نداشته باشند که مسئولیت زیان احتمالی ناشی از ریسک با آنها تقسیم شود، بسیار دشوار خواهد بود. با توجه به این که عقلانیت جزء جدایی ناپذیر یک فعالیت اقتصادی است، باید پذیرفت تمایل به استقلال و مخاطره به طور همزمان فقط در صورتی عقلانی و منطقی است که فرد نسبت به شرایط و مسائل کسب و کار، آگاهی و احاطه کامل داشته باشد.

ویژگی دیگر کارآفرینان، توفیق طلبی است. موفقیت در گرو توانایی انجام کار است و دانایی پیش‌نیاز توانایی است. هنگامی که کسی دانش و توانمندی انجام کاری را داشته باشد، به موفقیت دست خواهد یافت (ماچلپ، ۲۰۰۰). البته، در انجام هر کاری ممکن است مشکلات و مسائل غیر قابل پیش‌بینی وجود داشته باشد و خلاقیت لازمه مقابله با این مشکلات است. حل مشکلات و رسیدن به موفقیت در هر صورت نیازمند دانش و اطلاعات است و سواد اطلاعاتی راه رسیدن به این دانش می‌باشد.

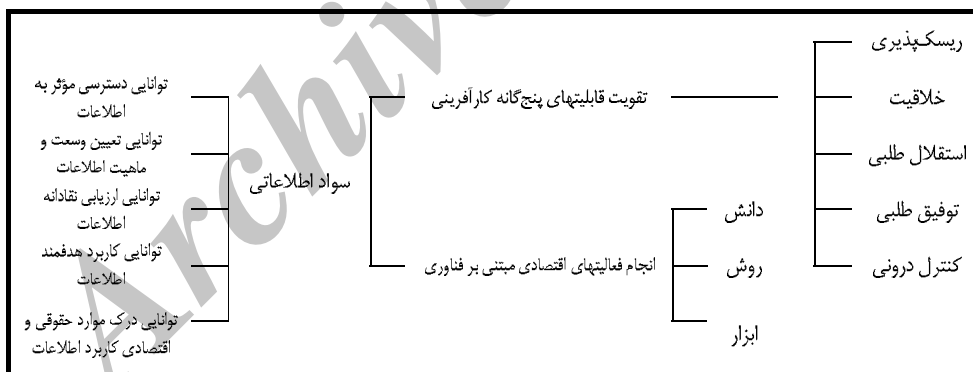
نقش سواد اطلاعاتی در فرایند انجام یک فعالیت اقتصادی مبتنی بر فناوریهای نوین

جهانی شدن بازارها، شرایطی را ایجاد کرده است که دیگر با روشهای سنتی نمی‌توان به انجام فعالیتهای اقتصادی پرداخت. پس شروع هر کسب و کاری در شرایطی می‌تواند موفقیت‌آمیز باشد که بر دانش و فناوری نوین مبتنی باشد. فناوری دارای سه بُعد (دانش، ابزار و روش) است. تحول در هر یک از این ابعاد، به تحول در فناوری منجر می‌شود. دانش، به بُعد تئوریک مربوط به فناوری گفته می‌شود؛ بدین معنا که فرد بداند برای انجام هر کاری به صورت مجازی چه فرایندی طی می‌شود و به چه مهارتهایی نیاز دارد. ابزار، به بعد سخت‌افزاری فناوری مربوط است و بدین معناست که فرد وسایل و تجهیزات مورد نیاز برای استفاده از یک فناوری خاص را در اختیار داشته باشد و روش، دانستن چگونگی عملی انجام یک کار است (مور، ۲۰۰۰). برای مثال، هنگام برآورد کردن قیمت یک کالا با استفاده از اینترنت، اطلاع از سایتهای مربوط به برآورد قیمت، به بعد دانش مربوط است. رایانه و سایر ابزاری که برای دسترسی به اینترنت مورد استفاده قرار می‌گیرند، بُعد ابزار است. و این مهارت که هنگام وارد شدن به فرایند جستجوی اطلاعات فرد دقیقاً بداند که اطلاعات مورد نیاز در کدام بخش سایت مربوط وجود دارد یا قادر به

۱. Moor.

استفاده از روش‌های دیگر برای یافتن محل دقیق اطلاعات باشد، به بعد روش مربوط می‌باشد. در این مثال، سواد اطلاعاتی دو بُعد دانش و روش را شامل می‌شود. در نتیجه، ارتباط سواد اطلاعاتی و کارآفرینی را می‌توان به این صورت نیز بیان کرد که کارآفرینی فعالیت اقتصادی توأم با خطرپذیری است که با توجه به جامعه اطلاعاتی امروز و جهانی شدن بازارها، نمی‌تواند مستقل از فناوری و مهارت‌های مربوط به استفاده از آن، موفقیتی را کسب کند. فناوری اطلاعات نیز دارای سه بُعد اصلی است که یک بعد آن (بعد ابزار) به وسایل و سخت‌افزار مربوط است و دو بُعد دیگر آن (دانش و روش) مهارت‌های نرم‌افزاری هستند که مستلزم کسب دانش و مهارت می‌باشند. این دانش و مهارت، به چگونگی دسترسی به اطلاعات مربوط می‌باشد که در اصطلاح «سواد اطلاعاتی» نامیده می‌شود. (اکبری، ۱۳۸۰).

ارتباط بین سواد اطلاعاتی و قابلیت‌های کارآفرینی، در شکل ۱ قابل مشاهده است.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

سؤالی ویژه پژوهش

۱. بین توانایی تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات و قابلیت‌های کارآفرینی

دانشجویان رابطه وجود دارد؟

۲. بین توانایی دسترسی مؤثر به اطلاعات و قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان رابطه وجود دارد؟
۳. بین توانایی ارزیابی نقادانه اطلاعات و قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان، رابطه وجود دارد؟
۴. بین توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات و قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان رابطه وجود دارد؟
۵. بین توانایی درک موارد حقوقی و اقتصادی کاربرد اطلاعات و قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان رابطه وجود دارد؟

روش پژوهش

با در نظر گرفتن هدف پژوهش حاضر که بررسی رابطه بین سواد اطلاعاتی و قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان تحصیلات تکمیلی است، روش تحقیق توصیفی از نوع همبستگی انتخاب شده است.

جامعه آماری این پژوهش، کلیه دانشجویان سال دوم و بالاتر مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد و دکترای دانشگاه اصفهان در سال ۸۸-۱۳۸۷، شامل ۳۱۹۲ نفر، است.

حجم نمونه، ۱۶۰ نفر در نظر گرفته شده است. کفایت حجم نمونه بر اساس توان آماری بالاتر از ۰/۸ و سطح معناداری نزدیک به صفر در تجزیه و تحلیل سؤالها مورد تأیید قرار گرفته است.

روش نمونه‌گیری به دلیل این که جامعه آماری از دانشکده‌های مختلف بودند، تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم در نظر گرفته شده است و نسبت محاسبه شده برای هر طبقه (دانشکده) متناسب با حجم آنان در جامعه آماری محاسبه شده است.

ابزار گردآوری داده‌های پژوهش، دو پرسشنامه محقق ساخته سواد اطلاعاتی و کارآفرینی را شامل است.

پرسشنامه سواد اطلاعاتی بر اساس مؤلفه‌ها و گویه‌های سواد اطلاعاتی (تعیین شده توسط انجمن کتابخانه‌های دانشکده‌ای و تحقیقاتی آمریکا) توسط محقق تدوین گردیده است و دارای ۳۵ سؤال بسته پاسخ از نوع پنج درجه‌ای لیکرت می‌باشد. پرسشنامه کارآفرینی شامل ۳۹ سؤال بسته پاسخ با مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت (از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم) می‌باشد که از طریق آن مؤلفه‌های توفیق طلبی، استقلال طلبی، مخاطره‌پذیری، خلاقیت و مرکز کنترل درونی مورد سنجش قرار می‌گیرد.

ضریب آلفای کرونباخ، با استفاده از نرم‌افزار آماری^۱ SPSS برای پرسشنامه سواد اطلاعاتی ۰/۸۵ و برای پرسشنامه قابلیت‌های کارآفرینی ۰/۹۵ تعیین گردید. همچنین، ضریب آلفای کرونباخ برای تعیین پایایی هریک از مؤلفه‌های دو متغیر سواد اطلاعاتی و کارآفرینی، به صورت جداگانه مورد استفاده قرار گرفت. ضریبهای به دست آمده در جدولهای ۳ و ۴ قابل مشاهده است.

جدول ۳. پایایی مؤلفه‌های سواد اطلاعاتی

ضریب آلفای کرونباخ	مؤلفه‌های سواد اطلاعاتی
۰/۸۳	توانایی تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات
۰/۷۲	توانایی دسترسی مؤثر به اطلاعات
۰/۷۱	توانایی ارزیابی نقادانه اطلاعات
۰/۸۰	توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات
۰/۷۷	توانایی درک موارد حقوقی و اقتصادی مربوط به استفاده از اطلاعات

جدول ۴. پایایی مؤلفه‌های کارآفرینی

ضریب آلفای کرونباخ	مؤلفه‌های کارآفرینی
۰/۷۸	مخاطره‌پذیری
۰/۸۱	خلاقیت
۰/۷۰	کنترل درونی
۰/۷۸	توفیق طلبی
۰/۷۴	استقلال طلبی

۱. Statistical Package for Social Science.

نتایج تحلیل عاملی پرسشنامه سواد اطلاعاتی، پنج مؤلفه توانایی تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات، توانایی دسترسی مؤثر به اطلاعات، توانایی ارزیابی نقادانه اطلاعات، توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات، توانایی درک موارد حقوقی و اقتصادی مربوط به استفاده از اطلاعات) را تأیید کرد. آزمون $KMO=0/76$ و آزمون بارتلت ($P \leq 0/0001$) نشان داد حجم نمونه کافی است و عوامل مورد نظر در جامعه وجود دارد. نتایج بارهای عاملی بالاتر از $0/3$ با چرخش متعامد، عوامل ذکر شده را تأیید کرد.

نتایج تحلیل عاملی پرسشنامه کارآفرینی نیز پنج عامل مورد نظر (خلاقیت، ریسک‌پذیری، استقلال‌طلبی، توفیق‌طلبی و کنترل درونی) را تأیید کرد. آزمون $KMO=0/77$ و آزمون بارتلت ($P \leq 0/0001$) نشان داد حجم نمونه کافی است و عوامل مورد نظر در جامعه وجود دارد. نتایج بارهای عاملی بالاتر از $0/3$ با چرخش متعامد، عوامل ذکر شده را تأیید کرد.

برای تجزیه و تحلیل داده، از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده است. در سطح توصیفی، با استفاده از مشخصه‌های آماری نظیر فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار، اطلاعات تجزیه و تحلیل و در سطح استنباطی از ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون چند متغیره استفاده شده است.

یافته‌ها

با توجه به اطلاعات و داده‌های گسترده‌ای که از این پژوهش به دست آمده است، امکان درج همه آنها در این بخش میسر نیست. به همین دلیل، نتایج و یافته‌های پژوهش با رعایت اختصار ارائه شده است.

جدول ۴. ضریب همبستگی بین سواد اطلاعاتی و مؤلفه‌های آن با کارآفرینی

کارآفرینی				ضریب همبستگی
n	R ^۲	p	r	
۱۵۰	۰/۴۶	۰/۰۰۰	۰/۶۸۵	سواد اطلاعاتی
۱۵۰	۰/۲۹	۰/۰۰۱	۰/۵۴۴	تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات
۱۵۰	۰/۲۹	۰/۰۰۱	۰/۵۴۷	دسترسی مؤثر به اطلاعات
۱۵۰	۰/۳۲	۰/۰۰۱	۰/۵۷۸	توانایی ارزیابی نقدانه اطلاعات
۱۵۰	۰/۲۱	۰/۰۰۱	۰/۴۹۵	توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات
۱۵۰	۰/۲۶	۰/۰۰۱	۰/۵۱۰	درک موارد حقوقی و اقتصادی مربوط به استفاده از اطلاعات

بر اساس یافته‌های جدول ۴، ضریب همبستگی بین سواد اطلاعاتی با کارآفرینی نشان می‌دهد بین سواد اطلاعاتی و قابلیت‌های کارآفرینی رابطه‌ای معنادار وجود دارد.

میزان همبستگی بین دو متغیر $r = 0/685$ بوده که این امر نشان دهنده همبستگی خطی بین دو متغیر است. ضریب تعیین نیز نشان می‌دهد ۴۶٪ واریانس سواد اطلاعاتی با کارآفرینی مشترک است.

همچنین، ضریب همبستگی بین ۵ مؤلفه سواد اطلاعاتی با کارآفرینی محاسبه و مشاهده شد که همبستگی مثبتی بین هر ۵ مؤلفه سواد اطلاعاتی با کارآفرینی وجود دارد.

از میان مؤلفه‌های سواد اطلاعاتی، کارآفرینی بیشترین رابطه را با توانایی ارزیابی نقدانه اطلاعات (۰/۵۷۸) داراست و پس از آن با دسترسی مؤثر به اطلاعات (۰/۵۴۷) تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات (۰/۵۴۴) درک موارد حقوقی و اقتصادی

مربوط به استفاده از اطلاعات (۰/۵۱۰) رابطه دارد. و کمترین رابطه، به توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات (۰/۵۱۰) مربوط است.

جدول ۵. متغیرهای معنادار در رگرسیون چندگانه
بین مؤلفه‌های سواد اطلاعاتی با قابلیت‌های کارآفرینی

p	t	ضریب استاندارد	ضریب‌های غیر استاندارد			
		Beta	خطای استاندارد	B		
۰/۰۰۱	۹/۸۷		۷/۹۴	۷۸/۴۹	ضریب ثابت توانایی ارزیابی نقادانه اطلاعات	گام اول
۰/۰۰۱	۸/۶۱	۰/۵۷۸	۰/۲۶۱	۲/۲۴		
۰/۰۰۱	۶/۳۲	۰/۴۰۴	۸/۹۳	۵۶/۴۷	ضریب ثابت توانایی ارزیابی نقادانه اطلاعات تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات	گام دوم
۰/۰۰۱	۵/۴۷	۰/۳۳۳	۰/۲۸۷	۱/۵۷		
۰/۰۰۱	۴/۵۰		۰/۳۱۲	۱/۴۰		
۰/۰۰۱	۵/۶۸	۰/۲۹۳	۸/۹۲	۵۰/۷۵	ضریب ثابت توانایی ارزیابی نقادانه اطلاعات تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات درک موارد حقوقی و اقتصادی	گام سوم
۰/۰۰۱	۳/۵۹	۰/۳۰۳	۰/۳۱۷	۱/۱۳		
۰/۰۰۱	۴/۱۶	۰/۲۲۱	۰/۳۰۷	۱/۲۷		
۰/۰۰۴	۲/۹۱		۰/۳۳۱	۰/۹۶۵		
۰/۰۰۱	۵/۱۳	۰/۲۴۱	۹/۰۴	۴۶/۴۶	ضریب ثابت توانایی ارزیابی نقادانه اطلاعات تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات درک موارد حقوقی و اقتصادی دسترسی مؤثر به اطلاعات	گام چهارم
۰/۰۰۵	۲/۸۶	۰/۲۵۷	۰/۳۲۷	۰/۹۳۸		
۰/۰۰۱	۳/۴۱	۰/۱۷۳	۰/۳۱۷	۱/۰۸		
۰/۰۲۹	۲/۲۰	۰/۱۷۷	۰/۳۴۲	۰/۷۵۴		
۰/۰۳۴	۲/۱۴		۰/۳۳۹	۰/۷۲۵		

بر اساس یافته‌های جدول ۵، طبق نتایج رگرسیون چند متغیره، بهترین پیش‌بینی‌کننده‌های قابلیت‌های کارآفرینی توانایی ارزیابی نقادانه اطلاعات، تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات، درک موارد حقوقی و اقتصادی و دسترسی مؤثر به اطلاعات بوده است. از بین مؤلفه‌های سواد اطلاعاتی، مؤلفه «توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات در معادله رگرسیون» معنادار نیست؛ یعنی این مؤلفه توانایی پیش‌بینی قابلیت‌های کارآفرینی را دارا نمی‌باشد.

بحث و نتیجه

در این پژوهش، تلاش بر این بود که رابطه بین دو متغیر سواد اطلاعاتی و قابلیت‌های کارآفرینی در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه اصفهان بررسی گردد. در این بخش، به تجزیه و تحلیل نتایج پژوهش با نظر به سؤالهای ویژه تحقیق، پرداخته می‌شود.

ضریب همبستگی بین سواد اطلاعاتی با قابلیت‌های کارآفرینی، نشان داد بین سواد اطلاعاتی و کارآفرینی رابطه‌ای معنادار وجود دارد؛ بدین معنا که با افزایش میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان، می‌توان پیش‌بینی نمود که قابلیت‌های کارآفرینی آنان نیز افزایش یابد.

۱. بین توانایی تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات و قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان، رابطه وجود دارد؟

تجزیه و تحلیل یافته‌های مربوط به سؤال اول تحقیق نشان داد بین تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات با کارآفرینی، همبستگی وجود دارد.

توانایی تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات مورد نیاز، نقش اساسی در تقویت قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان ایفا می‌کند. «قاسمی» (۱۳۸۶) این مهارت را گام اولیه و اساسی در دستیابی به اطلاعات به شمار می‌آورد. توانایی تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات در قالب مهارت‌هایی مانند توانایی استفاده از منابع تحقیقاتی الکترونیکی، توانایی تلفیق اطلاعات موجود با افکار و تجربه‌های قبلی، تسلط به زبان انگلیسی به عنوان زبان بین‌المللی، تعریف می‌گردد (انجمن کتابخانه‌های دانشکده‌ای و تحقیقاتی، ۲۰۰۳).

توانایی در استفاده پیشرفته از منابع تحقیقاتی الکترونیکی باعث می‌شود فرد کارآفرین بتواند به اطلاعات جدید دست یابد، زیرا مجله‌ها و اطلاعات به روز دنیا

اغلب در زمینه اقتصاد و کسب و کار در منابع تحقیقاتی الکترونیکی و سایتهای تخصصی موجود است. دارا بودن این مهارتها، فرد را در تطبیق با شرایط و تصمیم‌گیری در خصوص فعالیتهای اقتصادی خود، یاری می‌دهد. توانایی تلفیق اطلاعات با اطلاعات قبلی نیز به فرد این امکان را می‌دهد که با دانش نسبت به اوضاع اقتصادی و زمینه کاری خود، و دانش و تجربیاتی که قبلاً در این زمینه کسب کرده است و تلفیق این دانسته‌ها با دانش مربوط به تغییرات و تحولات جدید دنیای اقتصاد، قادر به پیش‌بینی شرایط و اوضاع اقتصادی در آینده گردد و بتواند بر اساس برآورد صحیح از شرایط آتی، تصمیم بگیرد. استفاده از اینترنت و کسب اطلاعات از طریق سایتهای تخصصی، مستلزم تسلط به زبان انگلیسی است، زیرا اکثر متون تخصصی و علمی در زمینه اقتصاد و کسب و کار به زبان بین‌المللی موجود است.

۲. بین توانایی دسترسی مؤثر به اطلاعات و قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان،

رابطه‌ای وجود دارد؟

تجزیه و تحلیل یافته‌های مربوط به سؤال دوم تحقیق نشان داد بین دو متغیر توانایی دسترسی مؤثر به اطلاعات با کارآفرینی در سطح $p \leq 0.05$ رابطه‌ای معنادار وجود دارد.

در تبیین نتایج این فرضیه می‌توان گفت در جامعه کنونی، بهترین و جامع‌ترین اطلاعات در هر زمینه‌ای، می‌تواند در کوتاه‌ترین مدت در دسترس همگان قرار گیرد، اما دسترسی به این اطلاعات نیازمند مهارت است. دستیابی مؤثر به اطلاعات مورد نیاز با صرف حداقل زمان و هزینه، یک مهارت ارزشمند و اساسی برای کارآفرینان می‌باشد. بدون داشتن سواد اطلاعاتی، این امر غیر ممکن است.

اصولاً توانایی دسترسی مؤثر به اطلاعات، با مهارتهایی مانند استفاده از روشهای مختلف و متنوع برای کسب اطلاعات و نیز تشخیص کاستیهای احتمالی

موجود در اطلاعات، همراه است. این مهارتها به فرد کارآفرین در جمع‌آوری و کاربرد مناسب اطلاعات، کمک می‌کند.

۳. بین توانایی ارزیابی نقادانه اطلاعات و قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان، رابطه‌ای وجود دارد؟

تجزیه و تحلیل یافته‌های مربوط به سؤال سوم تحقیق نشان داد بین دو متغیر توانایی ارزیابی نقادانه اطلاعات با کارآفرینی در سطح $p \leq 0.05$ رابطه‌ای معنادار وجود دارد.

با افزایش توانایی ارزیابی نقادانه اطلاعات، قابلیت‌های کارآفرینی افراد نیز افزایش می‌یابد. اطلاعات هنگامی می‌تواند مفید باشد و افراد را در کسب و کار خویش موفق گرداند که صحیح و معتبر باشد. اطلاعات غلط و نامعتبر، نه تنها کمکی به افراد نمی‌کند و درک روشنی در خصوص فرایند کسب و کار ارائه نمی‌دهد، بلکه آنان را در مسیر حرکت خود گمراه می‌سازد (سالاری و حسن‌آبادی، ۱۳۸۳). به طور کلی، توانایی ارزیابی نقادانه اطلاعات با مهارت‌هایی مانند توانایی بررسی و مقایسه اطلاعات اخذ شده از منابع مختلف برای تعیین اعتبار و صحت و سقم اطلاعات، تشخیص وجود تقلب و دستکاری در اطلاعات، توانایی تحلیل و بررسی دیدگاه‌های مختلف و متناقض است. مجموعه این مهارتها به فرد کارآفرین این امکان را می‌دهد که از صحت و قابلیت کاربرد صحیح اطلاعات اطمینان حاصل کند.

۴. بین توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات و قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان، رابطه وجود دارد؟

تجزیه و تحلیل یافته‌های مربوط به سؤال چهارم تحقیق نشان داد بین دو متغیر توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات با کارآفرینی، رابطه‌ای معنادار وجود دارد.

کاربرد هدفمند اطلاعات به معنای به کارگیری اطلاعات برای رسیدن به یک هدف از قبل تعیین شده و مشخص است. بی‌هدفی و سرگردانی در هنگام جستجوی اطلاعات، سبب می‌شود افراد بین دریای وسیعی از اطلاعات قرار گیرند که دقیقاً نمی‌توانند تعیین کنند کدام دسته از اطلاعات که همگی به یک موضوع خاص تعلق دارند، می‌تواند به تحقق هدف آنان کمک کند (نظری، ۱۳۸۴). کاربرد هدفمند اطلاعات با مهارتهایی مانند توانایی استفاده از مآخذ و مراجع مختلف در جستجوی اطلاعات خاص و نیز به کار بردن دانش و تجربیات قبلی برای خلق یک محصول جدید، ارزیابی می‌شود. توانایی استفاده از مراجع و مآخذ مختلف، این امکان را به فرد کارآفرین می‌دهد که دیدگاه جامعی نسبت به موضوعی که تمایل به کسب اطلاعات راجع به آن را دارد پیدا کند و دیدگاه‌های صاحب‌نظران مختلف را مقایسه و بررسی کند. در نتیجه، می‌تواند اطلاعات کسب شده را به شکل هدفمند به کار گیرد، زیرا به درک روشنی از مسئله رسیده است.

از دیگر مهارتهای مربوط به کاربرد هدفمند اطلاعات، استفاده از تجربیات قبلی برای خلق یک محصول جدید است؛ بدین معنا که فرد با استفاده از دانشی که دربارهٔ مطلب یا موضوعی به دست می‌آورد، بتواند یک محصول جدید خلق کند. این محصول جدید می‌تواند در قالب یک محصول اقتصادی و یا یک راه‌حل ابتکاری و جدید برای حل یک مشکل باشد.

۵. بین توانایی درک موارد حقوقی و اقتصادی کاربرد اطلاعات و قابلیت‌های

کارآفرینی دانشجویان رابطه وجود دارد؟

تجزیه و تحلیل یافته‌های مربوط به سؤال پنجم تحقیق نشان داد بین دو متغیر توانایی درک موارد حقوقی و اقتصادی کاربرد اطلاعات با کارآفرینی در سطح $p \leq 0/05$ رابطه‌ای معنادار وجود دارد.

درک موارد حقوقی و اقتصادی مربوط به کاربرد اطلاعات، از ملزومات اساسی استفاده از اطلاعات است. بدون درک این موارد، استفاده از اطلاعات جنبه غیر اخلاقی و غیر علمی می‌یابد (سالاری و حسن آبادی، ۱۳۸۳، ص ۱۰۹). اطلاع از قوانین و اصول حقوقی و اخلاقی مربوط به استفاده از اطلاعات، باعث می‌شود استفاده از اطلاعات در چارچوب‌های قانونی و اخلاقی خود صورت گیرد. رعایت این قوانین سبب می‌شود قضاوت درباره صحت و سقم اطلاعات نیز آسان‌تر شود. آگاهی از این قوانین و حقوق، باعث استفاده بهتر و صحیح‌تر از اطلاعات و در نتیجه افزایش قابلیت‌های کارآفرینی می‌گردد.

با توجه به نتایج حاصل از این تحقیق، پیشنهادهای ذیل ارائه می‌گردد:

۱. ارائه درس سواد اطلاعاتی به عنوان یکی از پیش نیازهای اساسی تحقیق و پژوهش برای همه رشته‌ها یک ضرورت اساسی است. تصمیم‌گیریهایی لازم باید توسط سیاستگذاران عالی اتخاذ گردد.

۲. طبق یافته‌ها، از میان مؤلفه‌های سواد اطلاعاتی، کارآفرینی بیشترین رابطه را با توانایی ارزیابی نقادانه اطلاعات داراست. بنابراین، دانشگاه‌ها می‌توانند در آموزشهایی که برای سواد اطلاعاتی طرح‌ریزی می‌گردد، افزایش این مهارت را در اولویت قرار دهند. افزایش این مهارت، مستلزم افزایش توانایی در بررسی و مقایسه اطلاعات اخذ شده از منابع مختلف و همچنین تشخیص وجود تقلب و دستکاری در اطلاعات است.

۳. یکی از مؤلفه‌های سواد اطلاعاتی، درک موارد حقوقی و اقتصادی در استفاده از اطلاعات است. در تحقیق حاضر، میانگین این مؤلفه در میان دانشجویان، از سایر مؤلفه‌ها کمتر بوده است. در نتیجه، باید علل نادیده گرفتن موارد حقوقی و

اقتصادی در استفاده از اطلاعات و بروز رفتارهایی دور از اخلاق علمی در این خصوص، بررسی شود.

منابع

- اکبری، کرامت‌الله (۱۳۸۰). نقش نظام آموزشی - پژوهشی در توسعه کار آفرینی، مجموعه مقالات کار آفرینی و فن‌آوری‌های اطلاعات پیشرفته.
- احمدپور داریانی، محمود (۱۳۸۳). کار آفرینی: تعاریف، نظریات و الگوها، تهران: انتشارات پردیس. صص ۸۱-۸۷.
- بدری، احسان و دیگران (۱۳۸۵). بررسی قابلیت‌های کار آفرینی دانشجویان دانشگاه اصفهان، مجله پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، دوره دوم، شماره ۴۰، صص ۷۳-۹۰.
- سالاری، محمود و ابوالفضل حسن‌آبادی (۱۳۸۳). «شناسایی و تحلیل پیش‌نیازهای دستیابی به مهارت سواد اطلاعاتی»؛ مجموعه مقالات آموزش استفاده‌کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی در کتابخانه و مراکز اطلاع‌رسانی و موزه‌ها ۱ و ۲ خرداد. مشهد: سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان رضوی. صص ۱۱۴-۹۷.
- سترگ دره شوری، مجید (۱۳۸۴). مدیریت ریسک. اصفهان: انتشارات مؤسسه علمی دانش پژوهان برین.
- قاسمی، علی حسین و دیگران (۱۳۸۶). «هنجاریابی استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی (ای سی آر ال) برای جامعه دانشگاهی ایران»، مجله دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی. دوره هشتم، شماره سوم. صص ۷۵-۹۸.

- قنادیان، مرضیه (۱۳۸۷). بررسی میزان موفقیت دانشگاه‌های دولتی شهر اصفهان در تحقق رسالت کارآفرینی. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان.*

- کرمی، نادر و دیگران (۱۳۸۶). «بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان پزشکی شاغل به تحصیل در نیمه دوم سال تحصیلی ۸۲-۱۳۸۱ در دانشکده پزشکی بندرعباس». *مجله الکترونیکی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران.* دوره اول، شماره هفتم.

- مرديث، جفري و ديگران (۱۳۷۱). *کار آفرینی، مترجم: محمد صادق بنی‌یان؛ تهران، انتشارات دفتر بین‌المللی کار مؤسسه کار و تامین اجتماعی.*
- مقیمی، سید محمد (۱۳۸۳). *کارآفرینی در نهادهای جامعه مدنی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.*

- نظری، مریم (۱۳۸۵). «طراحی، آزمون، اجرا و ارزیابی سواد اطلاعاتی برای دوره‌های تحصیلات تکمیلی». *فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی.* شماره دوم، دوره نهم. صص ۲۳-۳۵.

- نوروزی چاکلی، عبدالرضا (۱۳۸۳). *سیاست‌های سواد اطلاعاتی در جوامع اطلاعاتی. در مجموعه مقالات آموزش استفاده‌کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی در کتابخانه و مراکز اطلاع‌رسانی و موزه‌ها ۱ و ۲ خرداد. مشهد: سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان رضوی. صص ۳۱-۴۲.*

- Association of College & Research Libraries (ACRL). (۲۰۰۳). *Information Literacy Competency Standards for Higher Education.* Chicago: American Library Association.
- Badcock, P. (۲۰۰۰). *Webster Third New International Dictionary of the English language.* Springfield, Mass: Merriam – Webster Inc. Publisher.
- Council of Australian University Librarians. (۲۰۰۱). *Information Literacy Standards.* Canberra: Council of Australian University

Librarians.

<http://www.infodiv.unimelb.edu.au/telars/lru/standards.pdf> (۱۰ Feb. ۲۰۰۲).

- Freeman, C., Soete, L., (۲۰۰۲). *The Economics of Industrial Innovation*. MIT Press, Cambridge, p. ۳.
- Hisrich, R. D. & Peters, M. (۲۰۰۲), *Entrepreneurship*, New York: Mc-Graw Hil.
- Jennings, R. Cox. and Cooper, C. (۱۹۹۴). *Business Elites, London*: Rutledge.
- Longenecker, G. Moore, C and Petty. W. (۱۹۹۷). *Small business Management: and entrepreneurial Emphasis*, Cincinnati, Ohio: South-Western college pub.
- Machlup, F., (۲۰۰۰). *The Production and Distribution of Knowledge in the United States*. Princeton University Press, Princeton.
- MC Keran, D. and Flannigan, E. (۱۹۹۶). Shaping the entrepreneurial company, Chalford: *Management Books* ۲۰۰۰ Ltd.
- Moore, P. (۲۰۰۰). Learning Together: Staff Development for Information Literacy Education, in *Information Literacy around the World. Advances in Programs and Research*. Wagga Wagga, New South Wales: Charles Sturt University, pp ۲۵۷-۲۷۰.
- Schumpeter, J. (۱۹۳۴) *The theory of economic development*. Cambridge: Harvard University Press.
- Slaughter, S., Leslie, L., (۲۰۰۲). *Academic Capitalism*. Johns Hopkins University Press, Baltimore.